

IZBOR OPTIMALNIH STOPA PDV-A (POREZA NA DODATU VRIJEDNOST) U BOSNI I HERCEGOVINI

Mitra Đuričić, dipl. oec.
Bijeljina, Bosna i Hercegovina,
e-mail: djuricimitra@yahoo.com

Apstrakt. Predmet analize su primijenjeni sistemi PDV-a razvijenih zemalja, primijenjen sistem PDV-a u Bosni i Hercegovini, socioekonomska situacija u Bosni i Hercegovini (čija je osnovna karakteristika siromaštvo), te razlike našeg socioekonomskog sistema u odnosu na razvijene. Porez na dodatu vrijednost treba da umanjuje siromaštvo, a to je moguće primjenom sniženih stopa na proizvode čija je tražnja neelastična (osnovne životne namirnice, lijekovi i sl.) uz istovremeno povećanje stope PDV-a na proizvode visoke elastičnosti (luksuzna roba). Porez na dodatu vrijednost smanjuje konkurentnost domaće proizvodnje jer se uključuje u cijene, što izaziva poskupljenje i smanjenje potrošnje, zbog toga što široko pogađa siromašne čija je kupovna moć mala, istovremeno oslobađajući bogate koji na luksuzne proizvode plaćaju istu stopu PDV-a. Cilj rada je prijedlog optimalnih stopa PDV-a (poreza na dodatu vrijednost) u Bosni i Hercegovini. Preko PDV-a se može upravljati strukturom društvenog proizvoda. Snižanim stopama PDV-a na osnovne životne namirnice može se uticati na promjenu strukture proizvodnje i na društveni proizvod jer se sniženim stopama PDV-a smanjuju cijene, povećava potrošnja domaćih proizvoda što uvećava domaću proizvodnju i društveni proizvod. Umanjeni budžetski prihod po osnovu sniženih stopa moguće je nadomjestiti uvođenjem visoke stope na luksuzne proizvode (čime bi se ujedno smanjio i njihov uvoz). Izborom optimalnih stopa poreza na dodatu vrijednost u Bosni i Hercegovini konačan rezultat bi bio povećanje kupovne moći siromašnih, povećanje potrošnje u korist povećanja domaće proizvodnje, što bi se odrazilo na povećanje društvenog proizvoda u Bosni i Hercegovini.

Ključne riječi: porez na dodatu vrijednost, potrošnja, socioekonomska situacija, optimalne stope, društveni bruto proizvod.

THE CHOICE OF OPTIMAL VAT RATE (VALUE ADDED TAX) IN BOSNIA AND HERZEGOVINA

Mitra Đuričić, graduated economist,
Bijeljina,
Bosnia and Herzegovina,
e-mail: djuricimitra@yahoo.com

Abstract. The objects of this analysis are applied VAT systems in the developed countries, applied VAT system in Bosnia and Herzegovina, social and economic situation in Bosnia and Herzegovina (which basic characteristic is poverty), and differences between our social and economic system in relation to the developed. VAT should reduce the poverty and it can be possible by reducing the rate on the products which demand is inflexible (basic life groceries, medicine, etc.) with simultaneous increasing of the rate on products of high flexibility (luxury items). Value Added Tax reduces competitive position of domestic production because it is included in the price and that causes increase in the price and reducing the consumption and because of that the poor whose purchasing power is small are very affected and the rich are enabled to buy luxury items with the same VAT rate. The aim of the study is a suggestion of optimal VAT rate (Value Added Tax) in Bosnia and Herzegovina. It can be managed with the structure of public product by using VAT. By reduced VAT rate on the basic life groceries, it can be influenced on the change of production structure and on the social product because reduced VAT rate reduces prices, increases consumption of domestic products what enlarges domestic production and social product. Reduced public revenues appeared on the basis of reduced rates it can be compensated by introducing of high rate on luxury items (by which their import will be also reduced). By the choice of optimal Value Added Tax rate in Bosnia and Herzegovina, the final result will be the increasing the purchasing power of the poor, increasing in consumption on behalf of increasing of domestic production and that will affect on the increasing of social product in Bosnia and Herzegovina.

Key words: Value Added Tax, social and economic situation, optimal rate, consumption, gross domestic product.

UVOD

Ideja o oporezivanju prometa primjenom poreza na dodatu vrijednost, prema podacima iz finansijske literature prvi put se javila 1919. godine, ali je posebnu važnost za stvaranje i uvođenje PDV-a imala Evropska unija. Tako je porez na dodatu vrijednost postepeno uveden u sve države članice Evropske Unije nakon čega su ga uvele i zemlje koje nisu bile njene članice. Porez na dodatu vrijednost (eng. VAT -Value Added Tax, franc. TVA - Taxe sur la Valeur Ajoutee, njem. MWS-Mehrwertsteuer) danas predstavlja

najrasprostranjeniji oblik poreza na promet u svijetu. Trenutno ga primjenjuje 120 zemalja koje obuhvataju preko 70% svjetske populacije. PDV je vrlo složen porez koji se javlja u svoja tri oblika: proizvodni, dohodovni i potrošni. Svaki od ovih oblika može se zasnivati na dva načela, načelu porijekla i načelu odredišta a sam iznos poreza može se izračunati prema tri različite metode: sabiranja, oduzimanja i kreditnoj metodi. U zemljama Evropske unije kao i u većini ostalih zemalja koje primjenjuju PDV u primjeni je potrošni oblik PDV-a, koji se primjenjuje prema načelu odredišta dok se iznos poreske obaveze obračunava primjenom kreditne metode. Porez na dodatu vrijednost je neto svefazni porez na promet dobara i usluga. Svefazni je jer se obračunava u svakoj fazi proizvodno-prometnog ciklusa, pri čemu se vrši oporezivanje dobara i usluga koje podliježu oporezivanju (pri svakoj oporezivoj isporuci dobara i usluga koju izvrši subjekt koji je registrovan kao obveznik PDV-a, kao i pri uvozu dobara). Neto je jer se, uprkos činjenici da se u svakoj fazi prometa obračunava na punu prodajnu vrijednost, ovaj porez svodi na oporezivanje samo neto dodate vrijednosti u svakoj fazi reprodukcije i prometa dovodeći u konačnici do toga da ukupan porez na maloprodajnu vrijednost dobara i usluga plaća krajnji potrošač. Uvođenjem PDV-a nastojali su se otkloniti brojni nedostaci drugih oblika oporezivanja prometa jer PDV, zbog načina na koji se obračunava i plaća, ostvaruje određene prednosti. Najvažnije prednosti ovog poreskog oblika su: neutralnost, automatsko razlikovanje krajnje potrošnje od utroška za proizvodnju i dalju prodaju, otežano izbjegavanje plaćanja poreza, izostanak kumulativnog dejstva, široka poreska osnovica i izdašnost prihoda. Međutim, veliki nedostaci poreza na dodatu vrijednost su: regresivnost i izraženi inflatorni potencijal. Veliki broj finansijskih stručnjaka smatra da PDV-om treba oporezovati što više proizvoda i usluga, pri čemu se oporezivanje treba provesti primjenom što manjeg broja stopa, idealno samo jedne. Promet proizvoda i usluga kojji je oslobođen plaćanja ovog poreza treba svesti na najmanju mjeru. Na taj „idealni“ način do punog izražaja bi došlo načelo izdašnosti PDV-a. Međutim, jednostopni sistem PDV-a ima i brojne nedostatke koji su naročito izraženi na socijalnom planu. Najveća kritika PDV-u je usmjerena na izraženu regresivnost kod raspodjele poreskog tereta. Regresivni učinak koji je izuzetno visok kod jednostopnog sistema, ne vodi računa o načelu pravednosti oporezivanja. Zbog toga, jednostopni sistem ne primjenjuje ni jedna zemlja članica Evropske unije, kod njih je na snazi višestopni sistem PDV-a. Argumenti na strani višestopnog sistema PDV-a su: ublažavanje regresivnosti PDV-a, ekonomski rast i jačanje konkurentnosti domaće privrede. S tim u vezi Bosna i Hercegovina bi trebala što prije pristupiti izmjeni postojećeg jednostopnog sistema PDV-a te primjeni višestopnog sistema kojim će se ublažiti visoka regresivnost PDV-a. Socio-ekonomska situacija u BiH koju karakteriše siromaštvo zahtijeva reformu postojećeg poreskog sistema. Najveća poreska baza u BiH su siromašni stanovnici, koji snose najveći poreski teret. Postojeći sistem PDV-a krajnje je nepravedan. Relativno visoka poreska stopa od 17% je krajnje neprimjerena našoj socio-ekonomskoj situaciji. Bosna i Hercegovina bi trebala u što kraćem roku krenuti putem razvijenih, slijedeći primjer odgovornih demokratskih Vlada kojima je cilj ekonomska i socijalna stabilnost zemlje.

AKTUELNI KONCEPT PDV-a U BIH

Porez na dodatu vrijednost počeo se primjenjivati u Bosni i Hercegovinu od 01.01.2006. godine na osnovu Zakona o porezu na dodatu vrijednost „Službeni glasnik BiH“ broj 68/05, usvojenog na 37. sjednici Doma naroda, održanoj 26.01.2005.godine. Tako je porezom na dodatu vrijednost zamijenjen dotadašnji porez na promet dobara i usluga. Koncept PDV-a u Bosni i Hercegovini je skoro u cjelini baziran na preporukama Šeste direktive Evropske unije. Značajnije odstupanje od ove direktive, predstavlja visina propisanog praga ulaska malih preduzetnika u sistem poreza na dodatu vrijednost koji je iz više razloga uvećan sa 10.000,00 KM (odnosno 5.000,00 eura) koliko preporučuje Direktiva na 50.000,00 KM. Prag za poljoprivrednike iznosi 15.000,00 KM. Priprema i usvajanje Zakona o porezu na dodatu vrijednost u Bosni i Hercegovini kao i samo usvajanje navedenog Zakona, povuklo je za sobom mnoštvo rasprava i polemika koje su naročito usmjerene na opredjeljenje za jedinstvenu stopu PDV-a. Naime, Šestom direktivom EU dozvoljeno je uvođenje jedne pa i dvije snižene stope PDV-a, s tim da najniža snižena stopa ne može biti ispod 5%, dok je uvođenje nulte stope (potupnog poreskog oslobođenja) u unutrašnjem prometu ovom Direktivom izričito zabranjeno. Svi ostali dijelovi Zakona o porezu na dodatu vrijednost BiH, uključujući i segmente koji nisu najbolja rješenja, skoro dosljedno slijede preporuke Šeste direktive EU. Porez na dodatu vrijednost koji je uveden u BiH je:

- potrošnog oblika,
- sa kreditnom metodom prikupljanja,
- zasnovan na načelu odredišta,
- sa jednom jedinstvenom poreskom stopom koja iznosi 17%.

Uobičajeni potrošni oblik PDV-a znači da se kod svakog preduzetnika – obveznika PDV-a, posredno (mehanizmom odbitka ulaznog poreza) od oporezivanja izuzimaju svi imputi (sirovine, materijal, oprema i dr.), pri čemu se kod svakog preduzetnika-obveznika PDV-a oporezuje samo njegova neto dodata vrijednost. Ovaj postupak se ponavlja u svim fazama prometa (proizvodnje, uvoza, trgovine na veliko, trgovine na malo, uslužne djelatnosti i dr.), tako da ukupan teret snosi krajnji potrošač određenog dobra ili usluge. Obaveza plaćanja PDV-a kod svakog obveznika ovog poreza utvrđuje se periodično, odnosno jednom mjesečno tzv. kreditnom metodom. Kreditna metoda podrazumijeva da svaki obveznik PDV-a od ukupnog PDV-a koji on obračunava na svoje autpute, odnosno izlaze (prodana dobra ili usluge, te druge vidove prometa i potrošnje koji podliježu oporezivanju) u tom periodu, oduzima ukupni ulazni PDV ostvaren po osnovu svih inputa, odnosno ulaza (sirovine, materijala, usluge te druge nabavke na koje je zaračunat PDV), u istom poreskom periodu (mjesecu). Prema tome, njegova poreska obaveza po osnovu PDV-a, jednaka je razlici između njegovog izlaznog poreza (koji je zaračunao na vlastite autpute) i njegovog ulaznog poreza (koji je platio po osnovu nabavke od drugih PDV obveznika ili po osnovu uvoza dobara u BiH). Ukoliko je ukupni ulazni porez (PDV) veći od ukupnog izlaznog poreza (PDV-a) za isti period (mjesec), poreski obveznik ostvaruje pravo na povrat te razlike ili na njeno prenošenje u naredni period. Slijedeći važan princip svakog sistema PDV-a i našeg u BiH, jeste da se ovaj porez obračunava i plaća prema načelu odredišta. Oporezivanje prema načelu odredišta znači da se dobra oporezuju u onoj zemlji u kojoj se troše, bez obzira na to da li su u toj zemlji proizvedena ili u nju uvezene. Načelo odredišta podrazumijeva i oslobađanje izvoza od plaćanja poreza na dodatnu vrijednost sa pravom izvoznika na povrat ulaznog poreza, tako da izvezena roba iz zemlje porijekla izlazi „očišćena“ od poreza jer će u zemlji uvoznici biti opterećena tamošnjim PDV-om.

Oporezivanju PDV-om u BiH podliježe:

- promet dobara na teritoriji BiH koje izvrše registrovani poreski obveznici u BiH u okviru obavljanja svoje djelatnosti,
- uvoz dobara na carinsko područje BiH (sa izuzetkom izričito propisanih slučajeva u kojima se primjenjuju poreska oslobađanja, pri uvozu, prema član. 26., 29. i 30. ZPDV),
- promet usluga u BiH s tim da se podrazumijevaju i određene usluge u međunarodnom prometu.

U određenim slučajevima postoje i oslobađanja od plaćanja PDV-a, koja se odnose na:

- djelatnosti u javnom interesu („Pravilnik o primjeni Zakona o porezu na dodatnu vrijednost“, član 24.),
- finansijske i novčane usluge („Pravilnik o primjeni Zakona o porezu na dodatnu vrijednost“, član 25),
- uvoz dobara u određenim slučajevima („Pravilnik o primjeni Zakona o porezu na dodatnu vrijednost“, član 26),
- izvoz dobara („Pravilnik o primjeni Zakona o porezu na dodatnu vrijednost“, član 27),
- međunarodni prevoz („Pravilnik o primjeni Zakona o porezu na dodatnu vrijednost“, član 28),
- diplomatske i međunarodne organizacije („Pravilnik o primjeni Zakona o porezu na dodatnu vrijednost“, član 29),
- posebna oslobađanja („Pravilnik o primjeni Zakona o porezu na dodatnu vrijednost“, član 30),

Poreska stopa – jednostopni sistem PDV-a u BiH

Osnovna karakteristika poreskog sistema u Bosni i Hercegovini je njegova izrazita regresivnost i složenost. Prema izvještaju o ocjenjivanju poreskih sistema Svjetske banke Bosna i Hercegovina se nalazi na 148. mjestu od ukupno 172 zemlje. U poreskom sistemu BiH koji nema progresije u oporezivanju dohotka građana i dobiti korporacija uvođenje jedinstvene stope PDV-a uveliko je doprinijelo uvećanju regresivnosti poreskog sistema. Stepenn regresivnosti PDV-a još se više povećava ako je u primjeni jedna stopa. Regresivni učinak ne vodi računa o načelu pravednosti u raspodjeli poreskog tereta. To znači da najveći poreski teret snose siromašni slojevi stanovništva kod kojih je učešće plaćenog poreza u ukupnom dohotku veće nego kod bogatijeg sloja stanovništva. Imajući u vidu činjenicu da je u BiH svaki četvrti stanovnik siromašan, može se reći da je jedna relativno visoka poreska stopa (17%) krajnje neprimjerena našoj ekonomskoj i socijalnoj situaciji (Milojević, A. 2005). Loša socio-ekonomska situacija u našoj zemlji je očigledna. Procjenjuje se da je u BiH oko 600.000 ljudi ispod granice siromaštva u koju se ubrajaju oni koji imaju primanja manja od 120

eura mjesečno. Svaki peti stanovnik živi sa 3 KM dnevno. Siromaštvo u našoj zemlji svakim danom je sve veće i odavno je prešlo granicu od 25%. Kupovna moć BH građana po glavi stanovnika u prosjeku iznosi 2.435,00 eura, što je skoro 5 puta manje u odnosu na prosjek u zemljama Evropske unije, gdje je kupovna moć po glavi stanovnika 11.945,00 eura. Prosječna plata (817 KM) pokriva samo 45% sindikalne potrošačke korpe. Stopa nezaposlenosti (preko 42%) četverostruko je veća nego u Evropskoj uniji (9,4%). U Evropskoj uniji trenutno nema zemlje koja primjenjuje jednu poresku stopu, a da nema značajnijih poreskih oslobađanja (nulta stopa) kojim je obuhvaćeno 30 - 40% lične potrošnje (osnovne životne namirnice, lijekovi, knjige, časopisi, novine, dječija odjeća i dr.). Najčešće se primjenjuju snižene i super snižene stope za proizvode koje više konzumira siromašni i srednji sloj stanovništva, čime se značajno koriguje regresivnost PDV-a (čak se ostvaruje blaga progresivnost). Uprkos svim administrativno tehničkim prednostima (niski troškovi prikupljanja poreza, visoka izdašnost) koje se navode u prilog jednoj stopi PDV-a, takav sistem ne primjenjuje ni jedna zemlja Evropske unije. Primjena većeg broja stopa PDV-a u skladu je sa osnovnim poreskim principom odnosno sa principom poreske pravednosti. Lošu socio-ekonomsku situaciju u Bosni i Hercegovini moguće je velikim dijelom ublažiti rješavanjem problema visoke regresivnosti postojećeg sistema PDV-a i izmjenama poreskog sistema u dijelu direktnih poreza.

STOPE POREZA NA DODATU VRIJEDNOST U EVROPSKOJ UNIJI

Od samog svog osnivanja Evropska unija radi na usklađivanju PDV-a. Uprkos velikim naporima u vezi sa usklađivanjem sistema oporezivanja poreza na dodatu vrijenost, na njenom području još uvijek postoje velike razlike u visini i broju stopa koje se primjenjuju u zemljama članicama. Cilj usklađivanja oporezivanja PDV-om nije izjednačavanje stopa i poreskih postupaka, nego usklađivanje i smanjenje razlika u poreskim sistemima u granici mogućeg kako bi se dala podrška načelu jedinstvenog unutrašnjeg tržišta. Problematika poreskih stopa u sistemu PDV-a najprije je bila uređena Šestom direktivom (Direktiva Vijeća 77/388/EEZ), koja je više puta mijenjana i dopunjavana. Zbog njene nepreglednosti i brojnih nejasnoća Evropska komisija je donijela odluku o nužnosti uređivanja propisa o PDV-u. Tim povodom, usvojena je nova sistematizovana Direktiva Vijeća (2006. godine) o zajedničkom sistemu oporezivanja PDV-om s primjenom od 01.01.2007. godine. Nova direktiva predstavlja prečišćeni tekst Šeste direktive, čime je Šesta direktiva stavljena van snage. Direktivom (2006/112/EZ) nije uspostavljena jedinstvena stopa PDV-a ali je određen okvir kretanja nacionalnih stopa. Ovom direktivom se uređuje da će države članice primjenjivati standardnu stopu PDV-a koju utvrđuje svaka zemlja članica kao postotak poreske osnovice (čl. 96). Od 1. januara 2006 do 31. decembra 2010 standardna stopa ne smije biti niža od 15% (čl. 97). O stopi koja će se primjenjivati nakon 31. decembra 2010. godine, odlučivaće vijeće. Države članice mogu primjenjivati jednu ili dvije snižene stope (čl. 98). Snižene stope mogu se primjenjivati samo na one kategorije proizvoda koje su navdene u Dodatku III (čl. 98. st.2.). Područje primjene sniženih stopa ispituje Vijeće svake dvije godine. Snižene stope se određuju kao postotak poreske osnovice koji ne smije biti manji od 5% (čl. 99. st. 1). Iako je Direktivom (2006/112/EZ) uređeno pitanje stopa i predviđena samo jedna standardna i dvije snižene, u Evropskoj uniji su prisutna mnogobrojna odstupanja od opšteg modela i velike razlike u broju i visini stopa među državama članicama. Danas su u stvarnoj primjeni sledeće stope:

- standardna stopa (eng. standard rate) koja prema Direktivi (2006/112/EZ) ne može biti niža od 15%;
- snižena stopa (eng. reduced rate) koja ne smije biti niža od 5%;
- super snižena stopa (eng. super reduced rate ili lower reduced rate) je stopa niža od 5%, ali viša od 0% (prema Direktivi (92/77EEZ) države koje su je primjenjivale prije 1. januara 1991. godine, mogu je i dalje primjenjivati);
- tzv. parking stopa (eng. parking rate) koja je niža od standardne, ali viša od snižene stope PDV-a (Zemlje članice koje su 1. januara 1991. godine primjenjivale sniženu stopu na proizvode i usluge koji nisu navedeni u Dodatku III i kojima se nalaže da ukinu tu stopu, mogu u prelaznom periodu nastaviti sa primjenom snižene stope pod uslovom da nije niža od 12%, čl. 118.);
- nulta stopa (eng. zero rate) koja je predviđena za izvoz primjenjujući načelo zemlje doredišta (međutim, Direktiva (2006/112/EEZ) dopušta u prelaznom periodu primjenu nulte stope i za isporuke u unutrašnjem prometu);
- tzv. geografska stopa, koja je zapravo snižena standardna stopa i primjenjuje se radi podsticanja ekonomske aktivnosti pojedinih zemalja članica Evropske unije u posebnim područjima kao što su turističke regije, udaljena ostrva, slobodne trgovinske zone i sl.

Super sniženu stopu primjenjuju Francuska (2,1%), Grčka (4%), Irska (4,4%), Italija (4%), Luksemburg (3%), Španija (4%), Poljska (3%). Parking stopu primjenjuju Belgija (12%), Irska (13,5%), Luksemburg (12%) i Austrija (12%). Čak 12 zemalja članica Evropske unije primjenjuje geografsku stopu: Danska, Njemačka, Grčka, Španija, Francuska, Italija, Austrija, Portugal, Finska, Ujedinjeno Kraljevstvo, Češka i Kipar.

Tabela 1.: Stope PDV-a u državama članicama Evropske unije

Država	Standardna stopa (%)	Snižena stopa (%)	Nulta stopa
Austrija	20	10/12	---
Belgija	21	6/12	Da
Bugarska	20	7	---
Češka	19	9	---
Danska	25	---	Da
Estonija	18	5	---
Finska	22	8/18	Da
Francuska	19,6	2,1/5,5	---
Grčka	19	4,5/9	---
Holandija	19	6	---
Irska	21,5	4,8/13,5	Da
Italija	20	4/10	Da
Kipar	15	5/8	Da
Letonija	21	10	---
Litvanija	19	5/9	---
Luksemburg	15	3/6/12	---
Mađarska	20	5	---
Malta	18	5	Da
Njemačka	19	7	---
Poljska	22	3/7	Da
Portugal	21	5/12	---
Rumunija	19	5/9	---
Slovačka	19	10	---
Slovenija	20	8,5	---
Španija	16	4/7	---
Švedska	25	6/12	Da
Velika Britanija	15	5	Da

Izvor: www.taxrates.cc/2011

Iz navedenih podataka u tabeli vidljivo je da mnoge zemlje članice Evropske unije nemaju uređen sistem PDV-a koji se tiče broja i visine poreskih stopa u skladu sa preporukama Direktive (2006/112/EZ). Uprkos brojnim prednostima jednostopnog sistema, danas se on ne primjenjuje ni u jednoj državi članici. Sve zemlje članice, osim Danske, uz standardnu stopu PDV-a primjenjuju i jednu ili dvije snižene stope koje služe za ublažavanje regresivnog učinka PDV-a. Danska nema sniženu stopu, ali primjenjuje nultu stopu na određene proizvode. Super sniženu stopu PDV-a primjenjuje čak šest zemalja, kojoj je visina ispod 5% (što nije u skladu sa Direktivom, koja preporučuje da snižene stope ne smiju biti ispod 5%), a čak deset zemalja primjenjuje nultu stopu PDV-a na određeni promet dobara i usluga unutar zemlje. Pored nulte stope, dvije zemlje primjenjuju po još dvije snižene stope (Kipar i Finska), tri zemlje po još tri snižene stope (Belgija, Italija i Španija), a Irska uz nultu stopu primjenjuje čak četiri snižene stope PDV-a. Nulta stopa koja je navedena u tabeli odnosi se na oporezivanje unutar zemlje koju pojedine članice primjenjuju na određeni promet dobara i usluga, a ne odnosi se na oporezivanje izvoza. Što se tiče visine stopa PDV-a, Evropska unija propisuje samo donje granice, pri čemu standardna stopa ne može biti niža od 15%, gornja granica nije određena i kreće se u rasponu od 15% do 25%. U zemljama koje primjenjuju super sniženu stopu ona se kreće u rasponu od 2,1% do 4,4%. Dugotrajni trud Evropske unije na uklanjanju razlika u visini i broju stopa PDV-a nije urodio plodom zbog razlika u strukturi javnih prihoda, obimu i strukturi javnih rashoda te razlika u socijalnom, ekonomskom i političkom životu među državama članicama. Većina članica je zadržala više sniženih stopa PDV-a zbog provođenja pojedinih aspekata socijalne politike. Bez obzira na prednosti jednostopnog sistema PDV-a, Evropska Komisija nije predložila primjenu samo jedne stope jer bi to dovelo do velike promjene u realnim cijenama, što vjerovatno ne bi bilo prihvaćeno u državama članicama. Razlozi

zbog kojih sve zemlje članice primjenjuju višestopni sistem PDV-a svakako su velike prednosti navedenog sistema kojima se omogućava prije svega smanjenje stepena regresivnosti PDV-a, smanjenje socijalnih razlika i ostvarivanje osnovnog poreskog principa – principa pravednosti u oporezivanju. Odgovorne demokratske vlade brinu o socijalnom statusu svog stanovništva.

IZBOR OPTIMALNIH STOPA PDV-a U BOSNI I HERCEGOVINI

Jednostopni sistem PDV-a u Bosni i Hercegovini sa jednom relativno visokom poreskom stopom (17%) krajnje je neprimjeren našoj ekonomskoj i socijalnoj situaciji. Ovakva poreska stopa pogoduje socijalno veoma uravnoteženom društvu (5% siromašnih, 5% bogatih, a ostalo srednji sloj), koje je daleko od naše stvarnosti. Mi smo društvo izrazite socijalne stratifikacije i segregacije, što veoma pojačava regresivnost jedne stope. Postojeća socijalna situacija u Bosni i Hercegovini, približno se može označiti sa: 25% učešća siromašnih, 50 – 60% učešća umjereno siromašnih i sa 15 – 20% učešća srednjeg i bogatog sloja (Milojević, A. 2005). S tim u vezi, optimalno rješenje poreskih stopa u Bosni i Hercegovini moglo bi biti sa 4 poreske stope:

- nulta stopa PDV-a koja bi obuhvatila oko 40% unutrašnjeg prometa (osnovne životne namirnice, lijekovi, hrana za bebe, knjige, udžbenici i dr), a koja bi znatno uticala na smanjenje siromaštva;
- snižena poreska stopa koja bi mogla iznositi 5%, a koja bi se odnosila na kupovine umjereno siromašnog i srednjeg sloja stanovništva;
- standardna stopa od 15%; i
- povišena stopa PDV-a koja bi se primjenjivala na luksuzne proizvode (skupocjeni automobili, nakit, kozmetika i dr.), a koja bi mogla iznositi 25%.

S obzirom da mnoge članice Evropske unije primjenjuju po 4 stope PDV-a, taj koncept bi se mogao primjeniti i u Bosni i Hercegovini. U poređenju sa nama to su zemlje mnogo veće socijalne pravde, ali su se ipak odlučile da nultom i veoma niskim sniženim stopama ublaže regresivnost PDV-a. Lošu socio-ekonomsku situaciju u Bosni i Hercegovini moguće je velikim dijelom ublažiti rješavanjem problema visoke regresivnosti postojećeg sistema PDV-a kao i izmjenama poreskog sistema u dijelu direktnih poreza. Smanjenje sada veoma izražene opšte regresivnosti našeg poreskog sistema predstavlja jedno od ključnih, ne samo socijalnih nego i razvojnih ekonomskih pitanja. Naime, visoke poreske stope dižu cijene proizvodima čime smanjuju domaću tražnju i konkurentnost domaće privrede i tako guše vlastitu proizvodnju. Izborom optimalnih stopa poreza na dodatu vrijednost u Bosni i Hercegovini konačan rezultat bi bio povećanje kupovne moći siromašnih, povećanje potrošnje u korist povećanja domaće proizvodnje, što bi se odrazilo na povećanje društvenog proizvoda u Bosni i Hercegovini. Od prosječne visine poreske stope poreza na dodatu vrijednost zavisi u velikoj mjeri njegova izdašnost, a od broja poreskih stopa (standardna, povišena, povlašćena, nulta stopa) i širine obuhvata ostalih oslobođenja zavisi i širina djelokruga socijalno-političkih i ekonomskih interesa koji se žele ugraditi u sistem oporezivanja porezom na dodatu vrijednost.

ZAKLJUČAK

Dok se u vrijeme uvođenja PDV-a u savremene poreske sisteme raspravljalo o razlozima za njegovo uvođenje i protiv uvođenja, danas je jedan od glavnih problema utvrđivanje broja i visine poreskih stopa. Broj i visina poreskih stopa PDV-a nezaobilazna su tema brojnih rasprava finasijskih stručnjaka, političara i javnosti. U BiH je to jedan od „gorućih“ problema socijalne i ekonomske politike. Dok sve zemlje članice Evropske unije primjenjuju višestopni sistem PDV-a vodeći tako računa o principu pravednosti oporezivanja, naša zemlja primjenjuje jednostopni sistem koji je krajnje neprimjeren našoj socio-ekonomskoj situaciji. Primjenom jedne stope poreza na dodatu vrijednost povećava se efekat regresivnosti ovog poreza, pri čemu najveći poreski teret snosi najsiromašnije stanovništvo. Prema tome, siromašni su sve siromašniji a bogati su sve bogatiji. Moglo bi se reći da je BiH zemlja socijalne nepravde kojoj su potrebne određene reforme u cilju poboljšanja opšte socio-ekonomske situacije. S obzirom da je BiH mala zemlja sa nerazvijenom privrednom strukturom i visokim poreskim opterećenjem, potrebno je pristupiti reformi fiskalnog sistema kojom će se uvećati privredna aktivnost i smanjiti javna potrošnja. Fiskalni sistem Bosne i Hercegovine mora djelovati stimulatивно na: proizvodnju, zaposlenost, buduću likvidnost privrede, standard stanovništva i izvoz. Osim toga, fiskalni sistem mora dati prihvatljiva rješenja o broju i vrsti poreza, broju i visini poreskih stopa i osnovica, poreskih oslobođenja i olakšica, te o njihovom učešću u društvenom bruto proizvodu. Promjenama

u fiskalnom sistemu BiH može se uticati na jačanje privredne strukture zemlje i rast društvenog bruto proizvoda. Uvođenje višestopnog sistema poreza na dodatu vrijednost je nužno ukoliko se želi povećati ekonomska aktivnost i smanjiti veliko siromaštvo u zemlji.

LITERATURA

- Cindori, S. (2010), *Problematika utvrđivanja broja i visine stopa poreza na dodatu vrijednost*, Pravni fakultet, Sveučilište u Zagrebu, 238 - 240.
- European Comission (2000), *Tax Policy in the European Union*,
- European Parlament, Directorate General for Research (1995). *Options for a definitive VAT System*,
- Kuliš, D. (2007), *Oporezivanje potrošnje*, Institut za javne finansije, Zagreb, 33 - 35.
- Milojević, A. (2005), *Nepodnošljiv teret PDV*, Ides, Bijeljina, 79 - 108.
- Popović, D. (1997), *Nauka o porezima i poresko pravo*, Savremena administracija, Beograd, 785-810.
- Robert, M. Dunn jr, James, C. Ingram (1996), *International economics*, New York,
- Službeni glasnik BiH (2005), *Zakon o porezu na dodatu vrijednost*
- Šimović, J., Šimović, H. (2006), *Fiskalni sustav i fiskalna politika Europske unije*, Pravni fakultet, Zagreb,
- www.bhas.ba - Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine (2011). *Mjesečna saopštenja*,
- www.cbbh - Centralna banka Bosne i Hercegovine (2011). *Kvartalni bilten*,